

Rondić Edib, dipl.inž.*

Šestić Muhamed, dipl.inž.*

AUTOMATSKA OBRADA PODATAKA U KATASTRU I POTREBA ZAKONSKOG REGULISANJA NJENE PRIMJENE

Na oba održana susreta geodeta BiH bilo je govora o automatskoj obradi podataka (AOP). Govorilo se o opremi koju bi trebalo nabaviti, o paketima programa za obradu katastra zemljišta i katastra nekretnina, o obuci kadrova za primjenu računarske opreme u ovoj oblasti i dr.

Za posljednje dvije godine veliki broj opštinskih organa nabavio je personalne ili mini računare, a mnogi su pred nabavkom, pa se može reći da smo na početku jednog novog doba masovne primjene računara u redovnoj djelatnosti opštinskih organa za geodetske poslove i njihove potpune samostalnosti na ovom području.

Iako imamo 20 godina iskustva u AOP-u, ovo je ipak jedan novi kvalitet, nešto sasvim novo što mora biti regulisano zakonom i tehničkim propisima.

Zakonom o premjeru i katastru nekretnina (službeni list SR BIH 22/84) član 87. propisani su sadržaj operata katastra nekretnina, obaveznost njene izrade i održavanja putem AOP-a, čuvanje podataka na magnetnom mediju ili na drugi način pogodan za AOP kao i obaveza radnih organizacija koje vrše izradu ili održavanje katastarskog operata da svake godine kopiju podataka sa stanjem 31.12. dostavlja Republičkoj upravi radi arhiviranja. Članom 179. određeno je da se promjene u katastarskom operatu vrše putem spiskova promjena.

Iz odredaba Zakona očigledno je da se ostalo pri konceptu koji je bio primjenjivan na održavanju operata katastra zemljišta. Operat bi se izrađivao na papiru a promjene bi se provodile periodično u računskom centru. Ako imamo u vidu kapacitete i mogućnosti računara na tržištu u periodu donošenja Zakona i uopšte trendove u ovoj oblasti, takav koncept je sasvim logičan.

Posljednjih nekoliko godina predstavljaju pravi prekrat u ovoj oblasti:

* *Republička uprava za geodetske i imovinsko-pravne poslove, Sarajevo*

* *Republička uprava za geodetske i imovinsko-pravne poslove, Sarajevo*

- svijet su preplavili personalni računari velikih mogućnosti,
- višestruko je oborena cijena računara u odnosu na kapacitet i mogućnosti,
- mijenja se koncept informacionih sistema pa se mjesto i vrijeme obrade informacija veže za njihovo nastajanje,
- jugoslovensko tržište u pogledu računarske opreme postaje slobodno i otvoreno a uvoz računara se liberalizuje,
- opštinski organi jačaju finansijski i kadrovski.

U novim uslovima otvorene su mogućnosti da opštinski organi uspostave sistem održavanja katastarskog operata uz dnevnu ažurnost, brzo, efikasno i kvalitetno opsluživanje stranki te lakše i potpunije korištenje podataka u redovnoj djelatnosti. Periodično provođenje promjena u računskim centrima postaje sasvim neprihvatljivo. Cijena takvog rada je visoka, katastar neažuran, stranke nezadovoljne i stalno prisutni problemi predaje podataka za razrez poraza u roku.

Ranije smo stanje automatizacije u oblasti izrade i održavanje katastra iskazivali brojem instalisanih računara, njihovim kapacitetom i osposobljenošću kadra za korištenje ove opreme. Danas nam mnogo više govori podatak da se ovi poslovi u Republici obavljaju na više od deset tipova i modela računara, a da ima skoro isti broj verzija programskih paketa raznih isporučioaca.

Dosadašnje iskustvo u primjeni računara na poslovima održavanja katastra zemljišta stvorilo je dileme u pogledu potpunog eliminisanja papira kao nosioca informacija i njegove zamjene magnetnim medijima i mikrofilmom. Mišljenja po ovom pitanju su sasvim suprotna a u praksi je različit pristup.

Ovako šarenilo zastupljene računarske opreme, programskih paketa, metoda rada, zaštite podataka, pa i forme dokumenata nameće potrebu da se zakonom i tehničkim propisima urede slijedeća pitanja:

- sadržaj baze podataka o nekretninama,
- izvještaje koji će se obavezno štampati na papir u periodičnosti štampe,
- zaštitu sistema i zaštitu podataka, - verifikaciju instalisanih programa od strane Republičke uprave i
- sadržaj i formu dokumenata istampanih izvještaja.

Sasvim je izvjesno da su magnetni mediji postali osnovni nosioci informacija o nekretninama. Papir i mikrofilm mogu dobiti samo alternativnu ili arhivsku ulogu. Time je pored funkcija čuvanja, obrade i izdavanja podataka preuzeta i funkcija dokaza koja se javlja u slučaju rekonstrukcije izvršenih promjena, kontrole i rješavanja sporova. Baza mora biti tako formirana da se u njoj čuvaju svi propisani podaci o nekretninama, pravima i nosiocima prava, ali i podaci o istoriji provedene promjene kao i jednoznačno upućivanje na dokumente u zbirci isprava.

Opterećeni smo tradicijom i stečenim navikama da se bez raznih spiskova i listova ne mogu pronaći potrebni podaci za teren, za stranku i sl. Još se nismo uvjerali da daleko brže i više podataka možemo dobiti na ekranu terminala i automatski ih odštampati.

Štampanje operata na papiru ima niz nedostataka od kojih su najznačajniji:

- mali kapacitet zapisivanja, odnosno utrošak velikih količina papira za štampu,
- potreban veliki prostor za manipulaciju i arhiviranje,
- dugo vrijeme pristupa do željenog podatka,
- povećanje cijene koštanja i
- nemogućnost održavanja ažurnog stanja operata u pisanom obliku.

Prednosti operata štampanog na papiru su:

- potpuna zaštita podataka,
- nezavisnost od vanjskih uticaja (nestanak električne energije, zastoj računara i dr.),
- jednostavnost rekonstrukcije i dokaza istorije izvršenih promjena.

Nema nikakvih dilema da se katastar nekretnina treba i može voditi sa dnevnom ažurnošću promjena. Takav koncept je u suprotnosti sa svakim metodom rada u kome je papir osnovni nosilac informacija. Bilo koje stanje štampano na papiru biće ažurno samo jedan dan odnosno do provođenja prve promjene.

U ovom konceptu obrade podataka poseban značaj ima pitanje zaštite informacionog sistema o nekretninama. Ovoj problematici treba posvetiti posebnu pažnju kada se katastar nekretnina vodi na personalnim računarima kod kojih su manje mogućnosti računarske zaštite, te ako je formiran kao podsistem u okviru informacionog sistema o prostoru sa znatno većim brojem korisnika. Osnovne mjere zaštite koje je neophodno provesti mogu se grupisati na slijedeći način:

a) organizacione mjere koje obuhvataju:

- definisanje tokova dokumentacije i informacija,
- utvrđivanje roka čuvanja izvornih dokumenata i štampanih izvještaja i
- provođenje odgovarajuće organizacije rada.

b) računska zaštita koja sadrži:

- zaštitu putem šifri,
- zaštitu od pristupa bazi podataka neovlašćenih lica,
- mogućnost pristupa bazi podataka jedino preko određenih aplikativnih programa,
- programsku zaštitu i kontrolu upisa neispravnih podataka u bazu,
- kontrolu za sprečavanje neovlašćenog vršenja promjena u katastru nekretnina,
- uspostavljanje odgovarajućih arhiva i
- kopiranje datoteka radi zaštite u slučaju kvara na računaru i brisanja baze.

c) tehnička zaštita koja se ogleda u:

- obezbjeđenju prostorija, računске opreme i dokumentacije,
- fizikalne mjere (stabilizacija napona, klimatizacija i protivpožarna zaštita).

Imajući u vidu sve moguće različitosti u rješavanju izloženih pitanja i značaj katastra nekretnina neophodno je izvršiti verifikaciju instalisanih programskih paketa radi kontrole zadovoljenja propisanih uslova. Ovo tim prije što je većina proizvođača računara izradila pakete programa radi bolje prodaje opreme, a koja se u osnovi dosta razlikuje.

Sadržaj dokumenata i štampanih izvještaja je svakako uslovljen njihovom funkcijom prikaza određenih podataka. Kada je u pitanju forma tradicija je na strani tipskih obrazaca u koje su se podaci lako upisivali rukom. To znatno komplikuje punu primjenu računara a obzirom na mogućnost formiranja vrlo pogodne štampe i nema posebnog opravdanja.

Na kraju nismo ni imali namjeru da predložimo rješenja svih pitanja vezano za AOP, već da iniciramo diskusiju koja bi ukazala na probleme i nejasnoće u ovoj oblasti.